

VČEREJŠÍ DRAMATA, ZÍTŘEJŠÍ ROZCESTÍ

PhDr. Josef Skála, CSc.

Rekord drží c. a k. monarchie. Nás, Čechů, má na svědomí milióny. Státice jen za roky první světové války. Co na to momentální *mainstream*? Má snad i monarchii za *zločinecký režim*?

Z Gottwalda dělá lotra, horšího než všichni mocnáři. Na milost bere i jeho vrstevníky, spřažené s nacistickou chátrou. „Levice“ před tím hrbí hřbet. Levice si ten trapas odepře. Čelem se staví i ke všemu, čemu se měla vyhnout. Napravo od toho, jak Gottwald viděli i jeho soupeři, se však dotlačit nedá.

Autorka následujících stránek zvládá obojí. Jak věrnou mozaiku lidskosti a pokroku, nevidaného dřív ani pak. Tak tragédií, jimž se nedokázala vyhnout. Nešvindluje, ani nekibicuje. Z triumfů nedělá oltářní svátosti. Omylům ani ztrátám se nepošklebuje.

Jak to dopadlo, víme až my. Tehdy to byly rovnice o mnoha neznámých. Z mlhy se nořily po kouscích. Řešení zavedla s časem. V aréně proti aroganci moci. I v obklíčení mrákot, zadřených hluboko pod kůži. To panorama vyžaduje poctivou rekonstrukci. Autorka nám ji nabízí. Vrací mu sílu živého příběhu. A tím i odolnost k poturčenecké lži.

Socialismus měl za verdikt, vynesení okupací a válkou, i Ferdinand Peroutka. Edvard Beneš věděl, že to chce *socializující demokracii*, už pár měsíců po Mnichovu. Z přednášek na univerzitě v Chicagu – začaly měsíc před okupací - to shrnul i knižně. *Demokracie dnes a zítra* vyšla prvně na samém prahu 40. let. Byla o znárodnění bank, velkého

průmyslu a celé civilizační infrastruktury. O vymahatelném právu na práci a sociální garance.

Československá cesta k socialismu, koncipovaná hlavně Gottwaldem, byla radikální variantou téhož programu. Všechny vrstvy a sféry, decimované velkokapitálem, chtěla zespolečenštit postupnými kroky, s nimiž se ztotožní logikou vlastního zájmu. Byl to především Gottwald, kdo té inovaci razil zelenou i v Kremlu. Hodila do ní vidle *studená válka*. Spustil ji Západ – pár hodin po Hitlerově debaklu. Stavět to naruby je lež jako věž.

Churchill dokonce agitoval Trumana, aby teď na Moskvu vyrazili sami. A vzali na povel i celé divize wehrmachtu. Svým generálům je dokonce zakázal demobilizovat. Operace už měla i štábní plán. Pod kódem z ranku nomen omen – „Unthinkable“ („Nemyslitelné“). Stanoven byl už i termín - 1. červenec 1945.

Horké hlavy musela chladit i britská generalita. „Britský lid,“ vrátil se k tomu později i maršál Bernard Montgomery, „by v žádném případě nesvolil, aby byl v roce 1945 vyslán proti Rusům... Rusové byli hrdiny ve válce s Němci, a jestliže by se britská vláda rozhodla proti nim v roce 1945 bojovat, ocitla by se doma ve velice těžké pozici.“

Pak přešly otěže do rukou amerických špiček. Svou první strategii nazvaly „zadržování“ („containment“). Tu druhou už rovnou „osvobození“ („liberation“). Přípravy války za „změnu režimu“ („regime change“) – řečeno dnešním slovníkem – běžely hektickým tempem. V plánu byly i jaderné údery. Právě na cíle, masakrované už wehrmachtem. Pár let po jeho porážce. Konkrétních termínů, kdy ta hrůza měla začít, je nezvratně doložen tucet.

Dokud s tím přicházely protiválečné zdroje, ty „politicky korektní“ je cenzurovaly. Anebo démonizovaly jako šířitele „kospiračních teorií“ (ne-li přímo „ruku Moskvy“). Loni, jen dva dny před Vánoce, však prolomil mlčení i archiv amerických ozbrojených sil. Odtajnil autentické dokumenty z 50. let. Cíle jaderných úderů rozepisují i na našem území. Jen v Praze a bezprostředním okolí jich bylo 69. Pro pumy mnohem ničivější než ty z Hirošimy.

Šifry o chystaném díle zkázy chodily i na Gottwaldův stůl. Taková hrozba – a všechna darebáctví *studené války* – měnily původní záměry od základu. Československo nebylo jen hraniční zemí bloku. Mělo i průmyslovou bázi a kulturu, chybějící většinou spojenců. Tím větší díl *kováren společné obrany* mu skončil na bedrech.

Byl to děsivý závod s časem. Poptával statisíce pracovních sil. Najednou chyběly tam, kde je dřív nikdo nepotřeboval. Odsávaly se ze sektorů, které teď musely počkat. Až po kdejakého ševce a holiče. Hlavně sem vede i pupeční šňůra znárodnění, s nímž původní plán nepočítal. *Úzké profily*, které způsobovalo, se doháněly až se zpožděním.

Sám Gottwald měl z toho, co vše muselo být rázem jinak, pramalou radost. Od lidí, co mu byli nablízku, to znám z první ruky. Zvláště těžce nesl politické procesy. Dvojnásob ty s vlastními kolegy už od 20. let. Intriky *studené války* vstupovaly i do nich. S cynismem, nad nímž se zvedá žaludek. Kruté se podepsaly i na Rudolfovi Slánském. Část dábelké mozaiky doložil už například Stewart Steven. Kniha, nazvaná příznačně *Výbušnina*, vyšla před lety i česky. Ještě dál se dopracoval Míla Ransdorf. Propátral i spoustu polských a maďarských pramenů, jež dosud unikaly pozornosti. Čerpal z textů americké publicistky Flory Lewisové a řady dalších zdrojů. Studie, již z toho pořídil, obsahuje průlomů hned dva. Sám už ji vydat nestihl. To nové si zaslouží premiéru až pod jeho jménem. Už se na tom pracuje.

V zájmu celé pravdy, a ne zpětného alibi. Poprava Rudolfa Slánského – Milady Horákové i řady dalších – na ně nárok nemá. Tím, kdo měl pravomoc jim zabránit, byl prezident. Tady se tlakům krutých okolností postavit nedokázal. Pro komunistu je to morální trauma, i když do politiky vstoupil mnohem později.

Demagogie, která z těch dramát těžší dodnes, má *studenou válku* za dar z nebes. Distancovat se aspoň od *špinavých triků*, fabrikujících zradu a špionáž, jí ani nenapadne. Životy, zmařené neprávem, jsou jí lhostejné. Morálkou antikomunismu je hroší kůže.

Když Gottwald zemřel, vyhrkly slzy i spoustě chlapů. Většina z nich se za kariérou nehнала. Tisíce nebyly ani členy strany. Takové slzy si nikdo nevynutí. Pro ně byl Gottwald tím, na koho je spolehnutí. Kdo jim dal práva, o jakých se jim ani nesnilo. Kdo je neprodá ani *nabídce, co se nedá odmítnout*.

Ransdorfa prohlásí za „stalinistu“ leda IQ tykve. Tím snáz si od něj půjčím i jednu formulaci. Gottwalda, říkával Míla, zdobí *unikátní politický talent*. Nevšední umění vyhmátnout to, co už odklad nesnese. Najít i *hlavní článek* řešení. Ten *šestý smysl* neměl z křišťálové koule. Byl z generace komunistů, jež spojovala špičková erudice. Šokoval jí i držitele prominentních diplomů. Tím víc, že jako samouk, co pár tříd doháněl po nocích.

Právě *inveni*, mířící k jádru věci, poptá doba znovu. V podmínkách navenek úplně jiných, svou podstatou však stále podobnějších. Změna, a to zásadní, je znovu v zájmu všech, koho už jinak nic lepšího nečeká. Ta masa tvoří většinu. A změnu už sama také chce. Zůstane hříčkou partají, které ji v plánu nemají? Hnutí na jedno použití, v nichž se recyklují? Populistického randálu o *železném koštěti*?

Chce to *cestovní mapu*, co nebloumá naslepo. A promluví z duše většiny. Opře se o každý zájem, drcený právem silnějšího. Aby je propojila navzájem. A postavila politický blok, který si zájem většiny krok za krokem vynutí. Ne snad nějakou ztřeštěností, ale právě tím, o čem je demokracie doopravdy.

To téma už není jen *šedou teorií*. Rozcestí, která je testovala – jejich vítězství i omyly a prohry – jsou inspirací, již doba znovu docení. Už docela brzy.